I

(Uznesenia, odporúčania a stanoviská)

UZNESENIA

VÝBOR REGIÓNOV

153. PLENÁRNE ZASADNUTIE VR, 8. 2. 2023 – 9. 2. 2023

Uznesenie Európskeho výboru Regiónov – Mestá a regióny reagujú na energetickú krízu: na ceste k skutočnej európskej energetickej únii

(2023/C 157/01)

EURÓPSKY VÝBOR REGIÓNOV (VR),

— so zreteľom na plán Európskej komisie REPowerEU z 18. mája 2022 ([1]),

— so zreteľom na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/1032 z 29. júna 2022, ktorým sa menia nariadenia (EÚ) 2017/1938 a (ES) č. 715/2009, pokiaľ ide o skladovanie plynu ([2]),

— so zreteľom na nariadenie Rady (EÚ) 2022/1369 z 5. augusta 2022 o koordinovaných opatreniach na zníženie dopytu po plyne ([3]),

— so zreteľom na návrh nariadenia Rady o núdzovom zásahu s cieľom riešiť vysoké ceny energie ([4]),

— so zreteľom na návrh nariadenia Rady – Posilnenie solidarity prostredníctvom lepšej koordinácie nákupu plynu, cezhraničnej výmeny plynu a spoľahlivých referenčných hodnôt cien ([5]),

— so zreteľom na závery Európskej rady prijaté 15. decembra 2022 ([6]),

— so zreteľom na nariadenie Rady (EÚ) 2022/2578 z 22. decembra 2022, ktorým sa zavádza mechanizmus korekcie trhu na ochranu občanov Únie a hospodárstva pred nadmerne vysokými cenami ([7]),

— so zreteľom na nariadenie Rady (EÚ) 2022/2577 z 22. decembra 2022, ktorým sa stanovuje rámec na urýchlenie zavádzania energie z obnoviteľných zdrojov ([8]),

— so zreteľom na uznesenie Európskeho parlamentu z 5. októbra 2022 o reakcii EÚ na zvýšenie cien energie v Európe ([9]),

([1]) COM(2022) 230 final.
([2]) Ú. v. EÚ L 173, 30.6.2022, s. 17.
([3]) Ú. v. EÚ L 206, 8.8.2022, s. 1.
([4]) COM(2022) 473 final.
([5]) COM(2022) 549 final.
([6]) https://www.consilium.europa.eu/media/60872/2022-12-15-euco-conclusions-en.pdf.
([7]) Ú. v. EÚ L 335, 29.12.2022, s. 1.
([8]) Ú. v. EÚ L 335, 29.12.2022, s. 36.
([9]) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0347_SK.html.

Mestá a regióny EÚ ako protagonisti energetickej krízy

1. zdôrazňuje právnu zodpovednosť a úlohu, ktorú zohráva 1,2 milióna miestnych a regionálnych lídrov EÚ z 90 000 miest a obcí, 900 veľkomiest a 280 regiónov pri riešení energetickej krízy poskytovaním hospodárskej a sociálnej pomoci zraniteľným domácnostiam a malým a stredným podnikom (MSP). Bez ohľadu na prudké zvýšenie cien energií a vysokú infláciu miestne a regionálne samosprávy naďalej poskytujú základné služby a prijali opatrenia na zabezpečenie úspor energie, kontinuity činností v oblasti energetiky a pohotovostných plánov s cieľom posilniť energetickú odolnosť;

2. oceňuje bezprecedentné úsilie Európskej komisie a Európskeho parlamentu (EP) pri zavádzaní naliehavých opatrení, konštatuje však, že súčasné iniciatívy neposkytujú miestnym a regionálnym samosprávam potrebnú okamžitú podporu;

3. vyzýva švédske predsedníctvo, aby nadviazalo na príkladné úsilie českého predsedníctva Rady EÚ a urýchlilo prijatie zostávajúcich legislatívnych návrhov balíka Fit for 55 a zabezpečilo, že právne predpisy EÚ splnia svoj účel pri riešení energetickej krízy, pričom sa zohľadnia príslušné stanoviská VR ([10]);

4. zdôrazňuje, že mnohé mestá a regióny prijali ambicióznejšie ciele ako ich národné vlády v národných energetických a klimatických plánoch (NEKP); vyzýva všetky členské štáty, aby aktívne zapojili miestne a regionálne samosprávy do revízie a aktualizácie NEKP v roku 2023 v súlade s článkom 11 nariadenia o riadení ([11]);

5. žiada, aby sa rôzne iniciatívy EÚ v oblasti energetiky a klímy ([12]) lepšie harmonizovali a zjednodušili a aby sa miestnym a regionálnym samosprávam poskytla potrebná finančná a technická podpora;

Urýchlenie prechodu na čistú energiu v mestách a regiónoch v snahe vytvoriť skutočnú európsku energetickú úniu

6. vyjadruje hlboké znepokojenie nad tým, že 27. konferencia zmluvných strán Rámcového dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy neviedla k tomu, aby sa ešte viac a rýchlejšie znižovali emisie skleníkových plynov na celom svete, a nenastolila výzvu na postupné zníženie všetkých fosílnych palív. Zdôrazňuje, že hoci je dôležité urýchliť prechod na čistú energiu a ukončiť našu závislosť od fosílnych palív, nízkouhlíkové zdroje energie stále pomáhajú poskytovať stabilnú a cenovo dostupnú energiu v súlade s energetickým mixom jednotlivých členských štátov;

7. vyzýva na vytvorenie skutočnej európskej energetickej únie s plne integrovaným a dobre prepojeným trhom v celej EÚ, pričom centrom bude dobre fungujúci riadiaci systém. Úplná integrácia si vyžaduje, aby členské štáty prevzali zodpovednosť za zabezpečenie dostatočných a spoľahlivých dodávok energie s cieľom zabrániť tomu, že výpadky vo výrobe a vysoké ceny sa dotknú aj ďalších členských štátov;

8. opätovne poukazuje na kľúčový význam zásady prvoradosti energetickej efektívnosti a víta úsilie, ktoré sa vynakladá na podporu opatrení na úsporu energie na všetkých úrovniach v celej EÚ. Konštatuje, že hoci niektoré členské štáty ešte nezaviedli žiadne opatrenia na zníženie spotreby plynu a elektriny v domácnostiach, podnikoch alebo verejných orgánoch ([13]), mnohé mestá v celej EÚ sa pripojili k iniciatíve Cities Energy Saving Sprint, pričom zaviedli opatrenia na úsporu energie okrem iného v oblasti vykurovania, osvetlenia a mobility a angažujú sa pri šírení osvety;

9. domnieva sa, že tieto opatrenia by sa nemali obmedziť len na súčasnú krízu a vyzýva Európsku komisiu, aby predložila návrh o energetickej sebestačnosti s cieľom prihliadať na úspory energie vo všetkých oblastiach politiky; žiada, aby sa podporovali a primerane odmeňovali významné zmeny v správaní;

([10]) Pozri: stanoviská VR o revízii smernice o energetickej efektívnosti, smernice o obnoviteľných zdrojoch energie, smernice o energetickej hospodárnosti budov a rámca EÚ na dekarbonizáciu trhov s plynom.

([11]) V článku 11 nariadenia o riadení sa uvádza, že každý členský štát zavedie viacúrovňový dialóg v oblasti klímy a energetiky, v rámci ktorého budú môcť miestne orgány a iné príslušné zainteresované strany spolupracovať a diskutovať o plnení cieľa Únie týkajúceho sa klimatickej neutrality stanoveného v článku 2 nariadenia.

([12]) Napríklad Dohovor primátorov a starostov o klíme a energetike, európske misie „Klimaticky neutrálne a inteligentné mestá“ a „Adaptácia na zmenu klímy“, Európsky klimatický pakt, Čistá energia pre ostrovy EÚ a iné.

([13]) Saving-Energy-for-Europe-Ex.Summary.pdf (eeb.org).

10. opätovne vyzýva Európsku komisiu a členské štáty, aby podporili vytvorenie jednotných kontaktných miest na regionálnej a miestnej úrovni s cieľom urýchliť investície do energeticky efektívnej výstavby, modernizácie budov a projektov zameraných na úsporu energie so zreteľom na zásady Nového európskeho Bauhausu. Vyzýva členské štáty, aby na tento účel vyčlenili finančné prostriedky z REPowerEU a aby ich využívali v spolupráci s Európskou investičnou bankou;

11. víta dohodu o rýchlejších postupoch vydávania povolení pre projekty v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a vyzýva členské štáty, aby plne spolupracovali s miestnymi a regionálnymi samosprávami a miestnymi komunitami s cieľom zabezpečiť ochranu životného prostredia a podporiť spoločenskú akceptáciu. Poukazuje na naliehavú potrebu vypracovať rýchle administratívne postupy a odstrániť byrokratické prekážky inštalácie obnoviteľných zdrojov energie vo vidieckych domoch a bytoch. Zdôrazňuje, že vidiecke oblasti majú veľký potenciál na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov vrátane udržateľného využívania lesnej biomasy ako energie z obnoviteľných zdrojov a môžu ťažiť z lepšej pripojiteľnosti k sieti a nových pracovných príležitostí, najmä pre mladších ľudí a ženy;

12. víta dohodu o zákaze spaľovacích motorov na fosílne palivá pre nové osobné automobily a dodávky od roku 2035. Poukazuje na potrebu alternatívnych, cenovo dostupných a prístupných palív a zodpovedajúcich čerpacích a nabíjacích staníc vo všetkých regiónoch EÚ. Zdôrazňuje, že Aliancia regiónov s automobilovým priemyslom požaduje mechanizmus spravodlivej transformácie na podporu sociálno-ekonomickej štruktúry regiónov so silným zastúpením automobilového a automobilového dodávateľského priemyslu;

13. žiada Európsku komisiu a členské štáty, aby uľahčili rozvoj medzinárodnej a medziregionálnej infraštruktúry na prenos elektrickej energie. Táto infraštruktúra umožní spoločné využívanie elektrickej energie vyrobenej z rôznych obnoviteľných zdrojov energie, ktoré sa sústreďujú v rôznych regiónoch v závislosti od ich klímy a charakteristík, a ich dostupnosť vo vzdialených oblastiach – vďaka možnosti prenášať elektrinu medzi jednotlivými oblasťami – zredukuje počet hodín, keď je elektrina nedostupná, a uľahčuje riadenie elektrizačných sústav a zároveň pripraví podmienky na výrobu elektrickej energie výlučne z obnoviteľných zdrojov;

14. pripomína naliehavú potrebu rozvíjať a dekarbonizovať mestskú a vidiecku mobilitu a požaduje rázne opatrenia na podporu bezpečnej infraštruktúry a prerozdelenie verejných priestorov v mestských oblastiach; zdôrazňuje, že regióny a mestá potrebujú flexibilný rámec, najmä pokiaľ ide o revíziu usmernení týkajúcich sa záväzkov vyplývajúcich zo služieb vo verejnom záujme;

15. v tejto súvislosti vyzýva Európsku komisiu, aby spustila pilotný projekt spoločného verejného obstarávania s cieľom poskytnúť viacerým mestám EÚ a ich okoliu vodíkové autobusy, ktorý by sa mal v druhej fáze ďalej rozšíriť na iné mestá a regióny v celej EÚ;

16. zdôrazňuje, že riešenia v oblasti čistej energie sú často naďalej drahé a že investičné postupy pre projekty v oblasti čistej energie sú často časovo náročné a veľmi byrokratické. Požaduje ambicióznejšie návrhy na to, aby sa riešenia v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov stali najjednoduchšími a najlacnejšími možnosťami na trhu, a boli teda dostupné aj pre domácnosti s nízkymi príjmami;

17. vyzýva Európsku komisiu a členské štáty, aby vyčlenili časť finančných prostriedkov z plánu REPowerEU na rozvoj podporných zariadení podľa vzoru iniciatívy European City Facility (EUCF) ([14]), čo by umožnilo poskytnúť miestnym a regionálnym samosprávam, najmä malým a stredne veľkým a tým, ktoré čelia štrukturálnym prekážkam brániacim ich energetickej transformácii, priame finančné prostriedky na vypracovanie trhových investičných plánov, a na podporu energeticky efektívnej výstavby a renovácie bývania, najmä vo vidieckych oblastiach. Vyzýva tiež na štedrú finančnú pomoc pre zraniteľné domácnosti, ktoré nedokážu pokryť vstupné náklady;

18. varuje pred ďalšími návrhmi na presun zdrojov z EŠIF do Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti na financovanie plánu REPowerEU a namieta proti všetkým pokusom odobrať zdroje regiónom, keďže je to v rozpore so zásadami EÚ, najmä zásadou aktívnej subsidiarity, a platnými dohodami o zdieľanom riadení;

19. žiada, aby boli miestne a regionálne samosprávy zapojené do vypracúvania nových kapitol plánu REPowerEU v plánoch Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti s cieľom zabezpečiť, aby sa z týchto nových kapitol financovali strategické projekty vypracované miestnymi a regionálnymi samosprávami a v spolupráci s nimi, ako aj nové cezhraničné infraštruktúry;

20. uznáva prvý bezprostredný pozitívny vplyv, ktorý mali opatrenia energetickej solidarity na ceny energie, a vyjadruje podporu posilneniu energetickej platformy EU;

([14]) EUCF – Home (eucityfacility.eu).

21. očakáva revíziu smernice o koncepcii trhu s elektrinou a dúfa, že bude obsahovať opatrenia na zníženie previazanosti cien plynu a elektriny na úroveň zodpovedajúcu podielu daného paliva na výrobe elektriny;

22. vyzýva Európsku komisiu, aby uznala právo energetických spoločenstiev, výrobcov-spotrebiteľov a miestnych orgánov zapájať sa do miestnych dodávok elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov bez toho, aby sa stali plne regulovanými maloobchodnými dodávateľmi, a aby zabezpečila, že títo neprofesionálni účastníci trhu budú mať rovnaké práva na prístup do siete;

23. zdôrazňuje, že akékoľvek krátkodobé opatrenia, ako je vyšší dovoz LNG, musia byť dočasné a nemali by viesť k ďalším situáciám odkázanosti na určitého dodávateľa. Zdôrazňuje, že investície do infraštruktúry by mali byť prispôsobené na ekologický plyn s cieľom pripraviť sa na klimatickú neutralitu s obnoviteľným vodíkom a inými obnoviteľnými palivami;

24. opätovne vyzýva Európsku komisiu a spoluzákonodarcov, aby pri nadchádzajúcej revízii viacročného finančného rámca zvýšili investície do výskumu a inovácií, a to aj do klimaticky neutrálnych riešení, ako sú misie EÚ „Klimaticky neutrálne a inteligentné mestá“ a „Adaptácia na zmenu klímy“ a partnerstvá pre regionálne inovácie, a aby vytvorili nové možnosti financovania na uľahčenie verejno-súkromných konzorcií pre budovy a klimaticky neutrálne riešenia na úrovni okresov v súlade so zásadami Nového európskeho Bauhausu;

25. zdôrazňuje, že súčasná energetická kríza predstavuje zároveň príležitosť na výrazné zvýšenie elektrifikácie a výroby vodíka z obnoviteľných zdrojov, ako aj na ďalšiu podporu rozvoja inovačných technológií, ako je zachytávanie, využívanie a ukladanie oxidu uhličitého ako čistých riešení na dekarbonizáciu nášho hospodárstva; vyzýva Európsku komisiu, aby podporovala investície miestnych a regionálnych samospráv do infraštruktúry pre obnoviteľný vodík prostredníctvom plánovanej vodíkovej banky, pričom treba využiť súčasné najlepšie postupy na regionálnej a miestnej úrovni a podporiť ich opakovanie v celej EÚ;

26. poukazuje na to, že investície do rozvoja a zvyšovania úrovne zručností zamestnancov miestnych a regionálnych samospráv sú nevyhnutné na urýchlenie zelenej a digitálnej transformácie; vyzýva Európsku komisiu a členské štáty, aby v rámci Európskeho roka zručností 2023 spustili osobitnú iniciatívu s touto náplňou;

Boj proti energetickej a dopravnej chudobe, pri ktorom sa nezabudne na žiaden región, mesto ani občana

27. vyjadruje poľutovanie nad sociálnym vplyvom energetickej a potravinovej krízy na občanov a MSP. Vyzýva všetky členské štáty, aby vo svojich národných energetických a klimatických plánoch stanovili jasný cieľ znížiť energetickú chudobu. Vyzýva členské štáty, aby vypracovali integrované opatrenia v rámci energetických a sociálnych politík na boj proti energetickej chudobe a jej odstránenie, a to aj na základe skúseností získaných v Stredisku EÚ pre monitorovanie energetickej chudoby a v Poradenskom centre pre oblasť energetickej chudoby;

28. vyzýva Európsku komisiu a spoluzákonodarcov, aby zabezpečili, že nové a súčasné politické nástroje bude dopĺňať silný sociálny balík a spravodlivé prerozdeľovacie opatrenia s cieľom položiť základy spravodlivej energetickej transformácie, najmä pre zraniteľné domácnosti a mladých ľudí. Uplatňovanie politík energetickej transformácie, ako sú energeticky účinné renovácie alebo zavádzanie obnoviteľných zdrojov energie, musí sprevádzať primerane cielená finančná, technická a sociálna pomoc na podporu inkluzívnosti týchto opatrení;

29. zdôrazňuje, že energetická kríza má pomerne väčší vplyv na ženy, a vyzýva Európsku komisiu, aby zabezpečila, že jej podporné mechanizmy budú overené z rodového hľadiska s cieľom zaistiť, že nepovedú k ďalšej rodovej nerovnosti;

30. v tejto súvislosti víta zavedenie dočasných solidárnych príspevkov na prerozdelenie prebytočných príjmov odvetvia energetiky koncovým odberateľom a vyzýva členské štáty, aby miestnym a regionálnym samosprávam poskytli cielené finančné prostriedky na riešenie energetickej a dopravnej chudoby na miestnej úrovni;

31. zdôrazňuje, že energetická kríza má pomerne väčší vplyv na domácnosti s nízkymi príjmami vo vidieckych oblastiach, ktoré potrebujú na prístup k základným službám používať autá; zdôrazňuje, že rozvoj verejnej dopravy by mal znížiť územné nerovnosti a dopravnú chudobu;

32. vyzýva Európsku komisiu, aby miestnym a regionálnym samosprávam ponúkla rýchle riešenia v prípade nedostatočnej podpory zo strany národných vlád, a naliehavo žiada, aby sa cielené investície súvisiace s energetickou krízou vyňali z výpočtu deficitu v rámci fiškálnych pravidiel;

33. vyzýva Európsku komisiu, aby oslabila väzby medzi energetickými a poľnohospodárskymi trhmi s cieľom znížiť energetickú náročnosť poľnohospodárskej výroby; žiada Európsku komisiu, aby urobila hĺbkovú a štrukturálnu reformu potravinového systému, ktorá zastaví špekulácie na medzinárodných trhoch, zvýši reguláciu a bude lepšie chrániť príjmy poľnohospodárov;

34. žiada Európsku komisiu, aby podporovala prednostné využívanie biomasy na kompostovanie s cieľom vyrábať organické hnojivá, a tým znížiť závislosť od syntetických hnojív zo zemného plynu a ropy pod podmienkou, že zvolená technológia nebude mať negatívny vplyv na kvalitu ovzdušia. Vyzýva Európsku komisiu, aby podporovala energeticky účinnejšie modely výroby, ako je udržateľné pôdoochranné poľnohospodárstvo, a zároveň zdôraznila dvojitú úlohu výrobcov biomasy ako potenciálnych používateľov biomasy pri uspokojovaní svojich vlastných energetických potrieb;

35. zdôrazňuje, že vyšší dopyt po biopalivách môže prehĺbiť potravinovú krízu; nabáda preto Európsku komisiu a členské štáty, aby uprednostňovali využívanie poľnohospodárskych výrobkov na potravinové účely;

36. domnieva sa, že súčasné finančné nástroje a postupy EÚ by sa mali ďalej rozvíjať a prispôsobovať rôznym situáciám v snahe nájsť synergie medzi jednotlivými programami ([15]). V tejto súvislosti upozorňuje na osobitné výzvy, ktorým čelia vidiecke a geograficky znevýhodnené regióny;

37. víta návrh EK predložený v kontexte priemyselného plánu Zelenej dohody transformovať dočasný krízový rámec štátnej pomoci na dočasný krízový a prechodný rámec, čo by podporilo investície do rýchlejšieho zavádzania obnoviteľných zdrojov energie. To by zahŕňalo stimulovanie investícií, ktoré by viedli k výraznému zníženiu emisií plánovaním vyšších stropov pomoci a zjednodušených výpočtov pomoci, ako aj k podpore dekarbonizácie priemyslu a výroby zariadení potrebných na dosiahnutie klimatickej neutrality do roku 2050. VR vo všeobecnosti podporuje prístup, ktorý umožní poskytnúť členským štátom a orgánom verejnej správy na nižšej ako celoštátnej úrovni väčšiu flexibilitu pri podpore opatrení v kľúčových odvetviach prechodu na dekarbonizované hospodárstvo, ako je obnoviteľný vodík, energetická hospodárnosť budov, zachytávanie a ukladanie uhlíka a vozidlá s nulovými emisiami;

38. zdôrazňuje však, že sa treba čo najviac vyhnúť deformáciám spôsobeným voľnejšími pravidlami štátnej pomoci a že Európska komisia sa musí usilovať vyvážiť rozdielne požiadavky členských štátov. V opačnom prípade by jednotný trh mohol trpieť ďalšou fragmentáciou v dôsledku rozdielnej finančnej schopnosti členských štátov podporovať svoje podniky, čím by sa ešte viac prehĺbili územné rozdiely;

39. je pripravený naďalej podporovať šírenie a opakovanie najlepších postupov a vykonávanie energetických opatrení prostredníctvom iniciatívy VR Zelená dohoda na miestnej úrovni, a najmä prostredníctvom neustáleho rozvoja príručiek Zelenej dohody na miestnej úrovni;

40. zaväzuje sa posilniť spoluprácu v oblasti energetickej bezpečnosti a cenovej dostupnosti so svojimi susedmi na miestnej a regionálnej úrovni;

41. opakuje svoju výzvu Komisii, aby zahrnula VR ako inštitucionálneho partnera do koordinačnej skupiny pre energetickú chudobu a zraniteľných spotrebiteľov, a je pripravený prispieť k tejto medziinštitucionálnej spolupráci prostredníctvom svojej pracovnej skupiny Zelená dohoda na miestnej úrovni;

42. poveruje svojho predsedu, aby toto uznesenie postúpil Európskej komisii, Európskemu parlamentu, švédskemu a španielskemu predsedníctvu Rady EÚ a predsedovi Európskej rady.

V Bruseli 9. februára 2023

Predseda
Európskeho výboru regiónov

Vasco ALVES CORDEIRO

([15]) Pozri: stanovisko na tému *Spravodlivá a udržateľná transformácia uhoľných regiónov a regiónov s energeticky náročnou výrobou* (Ú. v. EÚ C 498, 30.12.2022, s. 36).